

Verslagen VON-conferentie 1980 Malle-België

Stroom: Thematisch Taalonderwijs (TTO)

Na een korte, beeldige kennismaking, stappen stroomleiders Frans van de Pieterman en Nico Salm (van de Anne Frank Stichting) mét zo'n 23 roeiers in de boot.

Individuele deelnemers óf groepjes gaan een aantal info- en werkbladen te lijf en maken zo kennis met kenmerken, bedoelingen en werkwijzen voor TTO. Zo wordt de uitgangsvraag bij TTO verduidelijkt: 'Waarom moeten/willen/kunnen déze leerlingen wat, waartoe en hoe leren?'

Opnieuw aan de hand van een info-werkblad wordt dan per groepje een thema gekozen en verantwoord, en deze verantwoordingen worden plenair besproken. Dan maken de groepjes een globale opzet van een thematische lessenserie, waarvan één onderdeel wordt uitgewerkt.

Zo worden thema's: (1) Hoera! Les! (over para-verbaal gedrag van leraars; voor de lerarenopleiding), (2) Waarom naar een dancing? (voor 5e en 6e jaar Technisch Onderwijs), (3) Het lunchpakket (over gezonde voeding, voor het 1ste oriëntatiejaar VSO), (4) Durven praten over vriendschap (voor 6 avo), (5) Zijn meisjes betere vaatwasmachines dan jongens? (over rolpatronen, voor 4e beroeps-meisjes).

Al deze opzetten zullen ook worden uitgeprobeerd, en wie wil, leest er dan nog wel over in VONK. Ook de mogelijkheid van een terugkomdag wordt voorzien.

Teo Quistwater

Stroom: Gericht spreken en schrijven

Zakelijke gegevens:

- 23 deelnemers: studenten, leraren, lerarenop-leiders
- begeleiding: Annemarie Spijjer, Paul Tack
- uitgebreide (en noodzakelijke) voorinformatie te vinden in VON-informatie jrg. 10, nr 4, p. 6-17.

Wat we deden:

Na de gebruikelijke kennismaking wordt het programma toegelicht. Doel van GSS is luisteren, spreken, lezen, schrijven in een geïntegreerde vorm te beoefenen in zoveel mogelijk reële situaties om de leerlingen te helpen hun eigen situatie in te zien en te beheersen.

We gaan in groepjes aan de slag om een mini-project GSS helemaal zelf mee te maken. Dat doen we meestal als leerlingen, een enkele keer ook als leraren ten opzichte van een andere groep. We kiezen uit een lijst van 15 mogelijkheden die gerelateerd zijn aan (Oost/West)-Malle.

Zes groepen stellen hun onderzoeksdoel vast met betrekking tot:

- het (NAVO)-vliegveld in Oostmalle
- de verhouding autochtonen en inwijkelingen
- het kunstmatig inseminatiecentrum
- het groencomité Oostmalle
- de cultuurraad Malle
- de brouwerij trappistenbier Westmalle.

's Middags gaan we op info-tocht uit. We vinden een hoop materiaal en worden door een boel sympathieke mensen ontvangen.

We verwerken alles tot een documentatiemap, wisselen die uit en stellen een opdracht en een evaluatieschema op voor een andere groep. Hier zijn leraren bezig.

De volgende dag bereiden we onze opdracht voor, voeren die uit. De meest verscheiden werkvormen en genres zie je gebruikt: van een brief van de trappistenpaters aan het Ministerie van Financiën tot anti-agitproptheater van het groencomité.

We bespreken nog even de opdrachten, maar voor een evaluatie ten gronde rest ons nog weinig tijd. Jammer.

Een greep uit de commentaren:

- Leuk is te voelen waar de mogelijkheden liggen, in verband met de motivering, in verband met documentatiemap samenstellen (verwerkingsfase blijkt moeilijk), in verband met opdrachten maken (ze kunnen niet concreet genoeg geformuleerd zijn), in verband met opdrachten

uitvoeren (we dwingen vaak onze leerlingen tot taken waar ze helemaal niet klaar voor zijn en/of die ze niet willen).

— Het ijtempo waarin wij de verschillende processen doormaken staat uiteraard niet in verhouding tot het tempo waarin je met de leerlingen werkt. Zo zal het vaak nodig blijken een aantal deelvaardigheden of genres (bijvoorbeeld brief schrijven, interview maken, ...) te analyseren en in te oefenen. Dat deden we niet. Het was zinnig het hele proces door te maken. De toelichting bleef soms te summier. Tijdsgebrek. Doen is belangrijk. Toch lieten we ons verleiden tot een discussie over schooltaal/milieutaal. Even buiten het boekje. Maar daar waren we de hele tijd al mee bezig. Zodoende.

Myriam Ros

Stroom: Taalbeschouwing op de basisschool

Er waren tien deelnemers in deze stroom, die begeleid werd door J. Pepermans en Fr. Daems. Alarmerend is dat geen enkele van de deelnemers actief leraar is op de basisschool, de deelnemers kwamen vooral uit lerarenopleidingen en dergelijke.

In de stroom is onderzocht wat de onderliggende taalvisie is van leerplannen en handboeken. Daar werd dan een veel bredere taalbeschouwelijke visie tegenover gesteld: taal als handelen, taal voor conceptualiseren en communiceren, taal als sociaal verschijnsel. Daarnaast werd er in de stroom gewerkt aan het ontwerpen van zinnige taalbeschouwelijke activiteiten die aansluiten bij het schoolboek.

Een van de grote conclusies van de stroom was dat gangbare leerplannen en schoolboeken flinke hindernissen zijn voor een zinvoller taalbeschouwingsonderwijs. Kan de VON hier niets aan doen?

Stroom: Kennismaking met waardenverduidelijking

Ongeveer twintig deelnemers maakten tijdens het congres kennis met waardenverduidelijking. De manier waarop dat gebeurde was gebaseerd op de studies van Rath. In een Nederlandse vertaling: Rath en Simon 'Naar eigen waarden' (emotionele en sociale ontwikkeling in het voortgezet onderwijs), uitg. Lemniscaat, Rotterdam.

De begeleiders van de stroom waren Michel Triest en Frans Dermedt, leraren aan het O.L.Vrouwen-college te Boom, die in de VS met deze methode

van waardenverduidelijking ervaring hadden opgedaan. De deelnemers maakten in een aantal oefeningen mee wat de principes en mogelijkheden hiervan waren. Een uitgebreider, kritisch verslag van een der deelnemers zal in een van de volgende nummers als artikel verschijnen in dit tijdschrift.

Activiteiten 1981

Sinds de laatste ledenvergadering heeft de VON een activiteitenplan voor 1981. Dat plan is in de vorige *Moer* (1980: 6) gepubliceerd. De uitvoering van het activiteitenplan 1981 is niet een zaak van het VON-bestuur maar van de leden. Het bestuur zorgt voor de randvoorwaarden op financieel-organisatorisch gebied.

In deze *Moer* is een folder ingesloten, waarop je kunt inschrijven op de activiteiten van 1981. Zoals je ziet, is het mogelijk om onmiddellijk en op allerlei niveaus afscheid te nemen van een passief lidmaatschap.

Stuur zo snel mogelijk de betreffende strookjes op aan: Ria Milder, Prins Hendrikstraat 36, 1901 CC Castricum. Dat is gunstig voor ons overzicht en bovendien loop je zelf dan niet de kans geconfronteerd te worden met een deelnemerslimiet. Blijf niet langer beklemd tussen hamer en aambeeld, maar stroop je mouwen op.

Peter Dekkers

Moeder wat 'n taal

Wanneer je aan *Moer* te weinig VON-voer hebt, kun je ook nog terecht in het tijdschrift *School*. Nr 9 van 1980 (december) heeft een 'special' die helemaal door VON-leden is volgeschreven. Je treft daarin artikelen aan van Ellen Loos ('Taalonderwijs als sociale vorming'), Emile Nielen ('Waarom leer je je moedertaal'), Hans Verweij ('Thematisch taalonderwijs'), Peter Dekkers ('Hoe wetenschappelijk moet je taal benaderen?') en Paul Kuijer i.s.m. Guus Tienstra ('Van feitenhamsters naar echte lezers').

De laatste titel is heel gemakkelijk bij jezelf uit te proberen via een bestelling naar Postbus 199, 4100 AD Culemborg, tel. 03450 — 2980.

VON-Noord

De regionale werkgroep van VON-Noord bestaat op het ogenblik uit de volgende mensen: Willem

Hollewand, Jan Kalff, Leonie Korteweg, Monique Metsenmaekers, Annemiek Piscaer en Gerrit Reitsma.

De groep wil graag een uitbreiding van leden om nog meer activiteiten op touw te kunnen zetten. Iets voor jou? Ze zoeken vooral mensen uit kleuter- en basisonderwijs. Bel naar Monique of Gerrit: 050 – 121431/050 – 254497.

Anderstaligenonderwijs voor opleiders

De themadag 'Anderstaligenonderwijs' die eind november 1980 voor opleiders is georganiseerd, is een succes geworden. Als het goed is, moeten alle deelnemers een verslag hebben gehad.

Het zal zeker niet de laatste keer zijn, dat opleiders bij elkaar komen om voor hun instituut een cursus anderstaligenonderwijs op te zetten of een nascholingscursus te regelen. Want er is een werkgroep geformeerd, die de activiteiten op dit gebied gaat coördineren: de Steungroep Opleiding Anderstaligenonderwijs. Deze groep heeft haar eerste vergadering er al opzitten. Daar is besloten om in eerste instantie materiaal te verzamelen van didactische aard. Dus leerplannen, lesideeën voor opleiders zelf, voor hun studenten, voor hun cursisten uit de praktijk. De Steungroep gaat het materiaal ordenen en op aanvraag ter beschikking stellen.

Ben je opleider, stuur dan al het materiaal over Anderstaligenonderwijs dat je hebt naar het VON-bureau, Du Perronlaan 60, 1422 CS Uithoorn. En, wanneer je ook deel wilt uitmaken van de Steungroep, vul dan het strookje in, dat je in de ingesloten folder 'Actief in de VON' aantreft.

Een nieuwe themadag anderstaligenonderwijs

Voor de derde maal organiseert de VON een themadag over onderwijs aan anderstaligen: op zaterdag 7 februari (van 10.30– ca 16.00 uur) in Dordrecht.

Daar worden verwacht: kleuterleidsters en onderwijzers die al enige tijd ervaring hebben met het onderwijs aan anderstaligen. Ieder die van plan is te komen, moet even een kaartje aan het VON-bureau sturen: Du Perronlaan 60, 1422 CS Uithoorn met naam, adres en vermelding 7/2. Alle deelnemers ontvangen een preciesere uitnodiging. Wanneer je Dordt te ver weg vindt, wat let je dan om zelf een themadag over anderstaligenonder-

wijs op te zetten voor je regio. Het geld en de know-how is er. In de bijgesloten folder vind je een strookje waarmee je kenbaar kunt maken, dat je zoiets met anderen wil doen.

Emancipatorisch (taal)onderwijs

Telkens blijkt weer, dat er in onze vereniging een grote behoefte is aan een nota over emancipatorisch onderwijs. Daarin zou een begripsomschrijving van het standpunt van de VON over EO moeten staan; met daarbij praktische voorbeelden om zulks te verwezenlijken, of op z'n minst in de richting ervan te werken.

Heb je er zin in om mee te werken aan het tot stand komen van een discussienota Emancipatorisch (Taal)onderwijs, laat dat dan weten aan: Peter Dekkers, Nijenheim 24-26, 3704 VK Zeist, tel. 03404 – 19179.

Zo'n discussienota zou na het passeren van de ledenvergadering (november 1981 of mei 1982) tot standpuntennota van de vereniging gemaakt kunnen worden. En dat trekt door op de activiteiten van de VON in de komende jaren.

Vereniging van ouders van 'leesblinde' kinderen?

Uit de vele reacties op het artikel over dyslexie en selectie in *Moer* 1980: 6 blijkt dat veel ouders van kinderen met lees- en schrijfmoeilijkheden van het kastje naar de muur gestuurd worden – om van de kinderen zelf nog maar te zwijgen. De VON wil helpen een vereniging van ouders van 'leesblinde' kinderen op te zetten als er aan zo'n vereniging behoefte blijkt te bestaan. Te denken valt aan faciliteiten, publiciteit, organisatie van themadagen. Ouders die daar de zin van inzien, kunnen zich opgeven bij het VON-bureau: Du Perronlaan 60, 1422 CS Uithoorn.

Discussienota thematisch onderwijs

Een werkgroep is heel hard bezig met het opstellen van een discussienota over Thematisch (Taal-) onderwijs. Op de ledenvergadering in mei komt die nota ter sprake.

Goed beVONden

Onder deze titel zal er ooit een DCN-cahier (nr 13) verschijnen. En wat daar in komt, kun je zelf meebepalen. Want je kunt er zelf in schrijven.

Paul Kuyser wacht de inzendingen in: Ringdijk 16, 1097 AB Amsterdam. Zie voor de voorwaarden pagina 24.

Themagericht schrijven

Het bestuur wil nog een oude belofte inlossen: een themadag organiseren over Gericht Schrijven. Hulp van welke aard ook, is welkom. Meld dat even aan Paul Kuyser, Ringdijk 16, 1097 AB Amsterdam.

De themadag wordt in Utrecht gehouden op zaterdag 2 mei.

Zwartlezers

Heb je soms nog niet betaald, terwijl je dit nummer leest? Dan is dit je laatste kans. Na 15 maart vissen we alle zwartlezers uit onze kaartenbak. En dan komt er geen *Moer* meer van je en bij je terecht. Aan de binnenzijde van het omslag vind je wat en hoe je moet betalen. Gauw doen dus.

Standpuntennota Normaal functioneel (taal-) onderwijs

Op de laatste ledenvergadering is de volgende nota als standpuntennota aangenomen:

1 Het principe normaal functioneel onderwijs

Normaal functioneel onderwijs is:

Onderwijs waarbij leerlingen iets leren, dat ze naar eigen oordeel ofwel op korte termijn praktisch kunnen gebruiken, ofwel interessant of boeiend vinden.

Bovenstaande definitie legt een principe vast. De functie van een principe is dat je daarmee de werkelijkheid kunt beoordelen. Je kunt met het principe NFO uitspraken doen over de bestaande onderwijspraktijk in termen als:

- hoe normaal functioneel is het taalonderwijs op deze school
- bij deze leraar
- in deze klas
- in dit schoolwerkplan.

Zo'n principe kan behalve voor de evaluatie van het bestaande ook gebruikt worden bij de planning van iets nieuws:

- hoeveel momenten van NFO kunnen we inbouwen in een schoolwerkplan
- in een lessenserie.

Een principe legt altijd een optimale stand van zaken vast. Zo legt het principe van democratie vast, dat het volk regeert.

Als je een principe hanteert om iets nieuws te plannen, kom je altijd voor de vraag: Hoe kunnen we dit bewerkstelligen?

Principes kunnen vrijwel nooit voor 100 procent in werkelijkheid worden omgezet. Zoals vrijwel nergens 100 procent democratie voorkomt, zal in de praktijk ook vrijwel nergens zuiver normaal functioneel onderwijs voorkomen.

2 Toepassingsmogelijkheden van het principe NFO

2.1 De elementen nader bekeken

Om de toepassingsmogelijkheden van het principe een beetje ordelijk op een rij te krijgen, lopen we de verschillende elementen van de definitie na. Daarbij zijn de volgende opmerkingen te maken:

2.1.1. Onderwijs

Nederland kent leerplicht. Dat betekent dat de machthebbers onderwijs belangrijk vinden en wel op jeugdige leeftijd van de onderwijsgenieters. (Het alternatief: een deel of de gehele leerplicht omzetten in leerrecht is niet gekozen.)

Binnen het leerplichtige onderwijs is de machtsongelijkheid zeer groot: volwassene tegenover onvolwassenen; deskundigen tegenover 'noviet'; sociaal onafhankelijke tegenover de afhankelijken. Het 'onderwijs' beschikt daardoor over alle machtsmiddelen om op te leggen wat er geleerd moet worden en uit te maken wie wat mag leren. In de meeste landen is het onderwijs een krachtig instrument in de handen van de machthebbers om zodoende de bestaande stand van zaken te handhaven en als onveranderlijk en goed voor te stellen.

NFO stelt daar tegenover dat de leerling het recht heeft om te beoordelen wat hij wil leren en om alles af te wijzen, wat hij niet denkt te kunnen gebruiken.

Voorbeelden van toepassingsmogelijkheden:

'Hoe stringenter de overheidsvoorschriften voor een vak, hoe slechter onderwijs.'

'Hoe minder inspraak van leerlingen op het leerplan, hoe slechter onderwijs.'

En dergelijke.

2.1.2. Naar eigen oordeel

Hierboven is gebleken dat het eigen oordeel het fundament is van NFO.

In leerplicht-onderwijs kan, doordat kinderen al

een aantal noties en verwachtingen over de school (van huisuit!) meebrengen, de paradoxale situatie ontstaan dat leerlingen zeggen geen eigen oordeel te hebben. Deze impasse moet volgens Ten Brinke, de 'uitvinder' van het principe, doorbroken worden door integere leraarsinvloed. De leraar heeft dan de plicht zo snel en volledig mogelijk de gegevens aan te dragen op basis waarvan de leerlingen tot een oordeel kunnen komen. Het 'integere' zit hem vooral hierin, dat de leraar geen gegevens daarbij mag verzwijgen.

In vrijwel alle vormen van leerplicht-onderwijs worden de leerlingen op een of andere wijze ingedeeld in leergroepen. Dat betekent dat het oordeel van de leerlingen altijd een groepsoordeel zal zijn. Dit groepsoordeel komt langs democratische weg tot stand. Dat het oordeel van bepaalde individuele leden van de groep daardoor niet voor 100 procent gehonoreerd wordt is niet in strijd met het principe NFO, omdat dit verschijnsel inherent is aan elke vorm van menselijke samenwerking (vgl. weer democratie).

Voorbeelden van toepassingsmogelijkheden:

'Uitspraken als "Maar dat kunnen die kindertjes toch nog niet beoordelen" en dergelijke wijzen op een verwerpelijke leraarsmentaliteit.'

'Kinderen dwingen iets te leren "voor hun bestwil" is een vorm van slecht onderwijs.'

2.1.3. Op korte termijn

Hoe kort 'kort' is zal door de leerling beoordeeld moeten worden. Als je besluit om autorijden te leren, dan weet je, dat dat een bepaalde tijd gaat kosten. Wie concertpianist wil worden weet dat dat meer tijd gaat kosten dan leren autorijden. Wie, omdat hij arts of psychologe wil worden, besluit om een hoge vaardigheid in wiskunde te bereiken, weet dat de korte termijn van dat besluit zich over enige jaren uitstrekt.

Het element 'op korte termijn' verwijst vooral naar een didactisch aspect van goed onderwijs. De gedachte dat mensen verantwoordelijk zijn voor de consequenties van hun eigen besluiten, is natuurlijk correct, maar het is ook menselijk dat een leerling na enige tijd de consequenties van een eigen besluit vergeet.

NFO eist dat leerwegen zo worden gepland, dat de leerling niet het zicht op de praktische bruikbaarheid van zijn besluit verliest.

2.1.4. Praktisch bruikbaar

Deze eis hangt nauw samen met die van de korte termijn. Behalve het feit dat mensen pas gemotiveerd kunnen worden om iets te leren, als ze

denken dat te kunnen gebruiken, is deze eis een recht van de leerling, dat volgens de VON tegenover de plicht staat op school te moeten zitten. De gecombineerde eis 'op korte termijn praktisch bruikbaar' is bovendien een bescherming van de leerling tegen de volledighedsmanie van academische disciplines. Als een leerling wil weten hoe zijn bromfietsmotortje werkt, mag je niet beginnen bij de vindplaatsen van de verschillende soorten ijzererts ...

Voorbeelden van toepassingsmogelijkheden:

'Uitspraken als "later, als je groot bent zul je wel begrijpen dat ..." wijzen op slecht onderwijs.'

'Onderwijsdoelen moeten vanuit de leerling geformuleerd worden als middelen om de kwaliteit van je leven te verbeteren.'

'Geen antwoord geven op de vraag "Waarom is dit onderwerp zo belangrijk in dit vak?" is slecht onderwijs.'

'Verborgene doelen (van veel cijfers leer je zorgvuldigheid) wijzen op slecht onderwijs.'

2.1.5. Boeiend en/of interessant

Deze toevoeging verwijst in de eerste plaats naar de tweede 'helft' van het leerrecht van mensen: Behalve het recht om nuttige dingen te leren, hebben mensen ook het recht om tijd en aandacht te besteden aan dingen die ze leuk, interessant of boeiend vinden. Dat houdt vooral in dat ze er recht op hebben om daarbij om begeleiding en hulp te vragen.

Dat houdt ook in dat leerlingen binnen het leerplicht-onderwijs de kans moeten krijgen ook een aantal dingen te doen, waar ze goed in zijn en die ze leuk vinden, zonder dat ze daarbij gehinderd worden door de consensus in de groep.

Voorbeelden van toepassingsmogelijkheden:

'De uitspraak "Je denkt toch niet, dat ik je ga helpen bij zo'n onnozel onderwerp" wijst op slecht onderwijs.'

'De kleinste details kennen van alle voetbalwedstrijden Holland-België is even legitiem als de kleinste details kennen van de lyriek van P.C. Hooft.'

2.2 Zijn er voorbeelden van NFO?

In het bestaande onderwijs zijn enkele momenten aan te wijzen waarin NFO wordt verwezenlijkt:

- projectonderwijs, waarbij inhoud en proces door de leerlingen worden bepaald;
- thematisch onderwijs, waarbij de beoordeling van de zinvolheid van het thema door de leerlingen geschiedt;

- bekostiging en begeleiding door de school van door leerlingen opgezette activiteiten als hobyclubs, mediatheek e.d.

3 *Waarom NFO?*

3.1 Algemeen

Als redenen om NFO na te streven kun je noemen:

- het doorbreekt de afhankelijkheid en machteloosheid van de leerling
- het maakt echt en gemotiveerd leren mogelijk
- het formaliseert het recht van de leerling dat voortvloeit uit zijn plicht om onderwijs te volgen
- het concretiseert de uitspraak 'dat wij niet leren voor de school maar voor het leven'
- het motiveert indirect de onderwijsgevende door hem de overtuiging te geven dat hij zinvol bezig is.

3.2 *Waarom streeft de VON naar NFO*

Het beleid van de VON ligt vast in de beleidsnota. De relatie van NFO met de beleidspunten is:

- Onderwijs dat weerbaar maakt.

Deze relatie is goed beschreven door Bonset: Onderwijs dat weerbaar maakt is altijd ook normaal functioneel; het omgekeerde is niet zo.

- Thematisch taalonderwijs.

Thematisch onderwijs zoals omschreven in 2.2 is een voorbeeld van NFO.

- Passend onderwijs voor achtergestelden.

Met 'passend' wordt door de VON nu juist aangegeven, dat bij het onderwijs aan achtergestelden moet worden uitgegaan van datgene wat deze groepen zelf belangrijke leerdoelen vinden. De kop had dus ook kunnen luiden: Normaal functioneel onderwijs voor achtergestelden.

- Interactie in de klas.

NFO levert altijd goede interactie in de klas op.

Opnieuw is het omgekeerde niet waar: ook binnen slecht onderwijs kan een individuele leerling met zijn leerlingen naar goede interactie streven.

- Creativiteitsonderwijs.

Opgevat als individuele artistieke vorming is dit NFO onder het boeiendheidsaspect; opgevat als opvoeding tot 'origineel' gedrag is het NFO.

- Longitudinaal/Latitudinaal.

Deze begrippen zijn onafhankelijk t.a.v. NFO.

Nieuws uit België:

Von-informatie wordt VONK!

Na tien jaar VON krijgt onze Von-informatie een nieuw kleedje! Een verjaardagscadeautje! Het Tijdschrift van de Belgische VON is zijn kinderschoenen en kruippakje ontgroeid.

Vooruitgang wil ook zeggen verbetering: kافت, layout, formaat. Maar ook de kwaliteit van de inhoud zal erop vooruitgaan. Vonk wil nog steeds informatie brengen – zoals vanouds – over de werking van de vereniging. Het wil sterk praktisch gericht werken en lesideeën verspreiden, aangepast aan de VON-ideologie. Vonk wil dus als spreekbuis van de VON fungeren. Het wil in de toekomst meer aandacht besteden aan basis-, kleuter- en beroepsonderwijs. Het wil ook de actualiteit trouw volgen.

Iedereen kan zich nu abonneren op VONK, dus ook Nederlandse VON-leden. Prijs: 250 frank te storten op rekening 068-0389380-49 t.n.v. VON, Leeuwerikenlei 3, 2520 Edegem.

Om te noteren:

7 februari

anderstaligenonderwijs in Dordrecht

2 mei

themasdag gericht schrijven in Utrecht

16 mei

ledenvergadering over thematisch (taal)-onderwijs